

si epäluotettava omatuntokin. Jumalalla ja oikeudella on Raamatun mukaan paljonkin tekemistä keskenään. Raamatun mukaan Jumala puhuu ihmisille sen lisäksi, että hän on luonut heidät.

Vaikka kirjoittaja onkin ottanut tarkastelunsa kohteeksi valtiösääntöoikeuden, hän on ottanut perusoikeustarkasteluunsa mukaan *netti-Kotimaassa* julkaistua pohdiskelua papin väistämisoikeudesta. Vaikka kysymyksessä onkin kirjan sivujuonne, kirjoittaja on tutkijana tässä yhteydessä selostanut muun muassa perusoikeuksia koskevan uudistuksen valmisteluvaiheita. Kuitenkin esimerkiksi koulujen uskonnonopetuksen uskonnonharjoituksen luonnetta koskevas-ta tarkastelusta sekä negatiivisen uskonnonvapauden merkityksestä voisi päätyä toisenlaisiin tulkitoihin kuin kirjassa on päädytty. Kirjoittaja nimittäin toteaa (esimerkiksi luvun 8 alaviitteessä 47), ettei PL II 6:n 2 momentin viimeisen virkkeen nojalla ole juridista oikeutta kieltäytyä jumalanpalveluksen toimittamisesta yhdessä naispapin kanssa. Hänen mukaansa tällainen oikeus ei ole perusteltavissa ainakaan suoraan perustuslain uskonnonvapauslainsäätönohjelman nojalla. Perusteluksi hän esittää, että pappisvirka on olemassa kirkon jumalanpalvelusta ja muuta uskonnonharjoittamista varten. Papille ei siten viranhoidon yhteydessä syntyisi kysymystä velvollisuudesta ”osallistua” myös uskonnonharjoittamiseen, toisin kuin esimerkiksi koulun opettajalle tai muulle virkamiehelle, ”joiden uskonnonvapauden turvaamiseen PL II 6:n viimeinen virke ensisijaisesti soveltuu”. Miksi virke soveltuisi ensisijaisesti heihin ja vain heihin, miksei muihinkin? Juristi lukee asian niin, ettei säännöksessä tällaista rajausta ole.

Vaikka tässä kohdin ollaankin kirjan tärkeää tematiikkaa ajatellen jo esimerkinomaisesti sovellutuksissa, on syytä todeta, että jo Augsburgin tunnustuksen (V) mukaan pappisviran käsitteeseen kuuluu se, että toimittaessaan jumalanpal-

velusta pappi myös harjoittaa uskontoa, muutenhan koko pappeus on absurdi. Kirjoittaja arvelee: ”Ko. säännöksen (PL II 6) laatijoilla ei oletettavasti ollut mielessään esimerkiksi mielipidevähemmistöjen aseman turvaaminen kirkon sisäisissä, Raamatun ja kirkon opin tulkintaa koskevissa kiistoissa tai vaikuttaminen näiden erimielisyyksien ratkaisuihin. Valmisteluaineistossa ei mikään ainakaan viittaa tähän suuntaan.”

On huomattava, että perustuslain tekstiä ja sen perusteluja laadittiin 1990-luvulla. Vuonna 1986 kirkolliskokouksen naispappisuuspäätöksen yhteydessä hyväksytystä ponnesta, naispappisuuspäätöseen liittyvän kirkkolakiehdotuksen eduskuntakäsittelyistä sekä itse hallituksen esityksestä oli jo nähtävissä huoli kirkossa vähemmistöön jääneiden tunnustuksen mukaisesti uskovien jäsenten asemasta. Perusoikeussäätönohjelman laatijoilta ei kuitenkaan voida edellyttää sellaisten ongelmien käsittelyä valmisteluaineistossa, joita ei ole esiintynyt ja joita ei pitänyt tulla näköpiiriinkään. Työvuorojärjestelyjäkin tehtiin Pappisliiton antamien ohjeiden (hyvässä) hengessä siihen saakka kunnes piispainkokouksen selonteossa työvuorojärjestelyt tulkitettiin lain ja kirkon aikaisempien päätösten vastaisiksi. Esivalta olemme, mutta millainen esivalta, onkin jo sitten aivan eri asia.

PEKKA LEINO
DOS., OTT, VT, HELSINKI

RONALD J. SIDER
The Scandal of Evangelical Politics: Why Are Christians Missing the Chance to Really Change the World? Grand Rapids, MI: Baker Books 2008. 275 s.

Mennonitiita-aktivistin, Evangelicals for Social Action -järjestön johtajan ja teologian professorin (Eastern

University) Ronald J. Siderin kolmaskymmenes kirja on pitkän akateemisen ja poliittisen uran huipentuma. Se on vertaansa vailla oleva esitys uskon ja politiikan väistämättömästä keskinäisyhteydestä ja tarkkaan argumentoitu kutsu entistä kokonaisvaltaisempaan uskontopohjaiseen yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen. Sider pyrkii hahmottamaan uutta ”normatiivista raamatullista viitekehystä” (s. 41), josta kumpuaisi teoreettisesti, filosofisesti ja teologisesti korkeatasoista, uniikkia evankelikaalista yhteiskuntateoriaa ja poliittista muutostyötä.

Kuten Sider kirjansa alussa korostaa, tällaisen viitekehysten rakennustyötä ovat Yhdysvalloissa harrastaneet jo jonkin aikaa sekkä uskalvinistisen koulukunnan edustajat että katolilaiset teologit. Myös Reinhold Niebuhrin liberaaliteologiset seuraajat ovat tuottaneet omista lähtökohdistaan kumpuavia, varte-notettavia teoreettisia esityksiä uskonnon ja politiikan keskinäisistä suhteista. Sen sijaan amerikkalaisen kristikunnan evankelikaalinen eli herätyskristillinen enemmistö on pitkään karttanut näiden kysymysten teoreettista pohdintaa. Tämän puutoksen Sider haluaa teoksellaan korjata.

Sider kirjoittaa nimenomaan evankelikaalina, ei oman menoniittatraditionsa edustajana. Hänen tarkoituksenaan on tarjota tunnustustraditioista riippumaton yleinen herätyskristillinen viitekehys sellaiselle poliittiselle ja kulttuuriselle toiminnalle, joka pitää herätystä ja evankeliointia kristillisen työn ytimenä ja näkee Raamatun ”Jumalan autoritatiivisena ilmoitettuna Sanana ja uskon ja elämän laittimaisena auktoriteettinä” (s. 23) sekä haluaa korostaa elämän ja kaikenlaisen yhteisöllisen toiminnan alustamista Jeesuksen Kristuksen herruudelle. Koko maailma on mahdollista muuttaa, Sider lupaa, jos näihin herätyskristillisiin perusteeseihin uskovat ihmiset yhdistävät voimansa.

Yhteiseksi lähtökohdaksi Sider ehdottaa uudella tavalla hahmotetun *imago Dei* -käsitteen nostamista

herätyskristillisen yhteiskuntateorian keskiöön. Hän ottaa etäisyyttä augustinolaiseen käsitykseen, jonka mukaan ihmisten järjellisyys tekee heistä Jumalan kuvia, ja määrittelee Jumalan kuvan (*imago Dei*) pikemminkin "siksi suhteeksi Jumalaan, joka vallitsee, kun olemme Jumalalle kuuliaisia", "heijastamme Hänen tahtoaan ja siten kannamme Hänen kuvaansa" (s. 52–53).

Sider liittää määritelmänsä myös kolminaisuusoppiin. Koska kolmiyhteinen Jumala on itsessään yhteisö, Jumalan kuvana elämisen on hänen mukaansa merkittävä myös ihmiselle ennen muuta yhteisöllisyyttä, "rakastavaa monenkeskeistä keskinäisriippuvuutta" (s. 53) ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden tavoittelamista. Evankelikaalina hän korostaa kuitenkin, että lopulta vain uudestisyntyminen Jeesuksessa Kristuksessa ja sitä kautta saatu Pyhän Hengen voima mahdollistavat peräänkuulutetun yhteisöllisyyden syntymisen ja ylläpidon.

Näistä lähtökohdista kumpuaa kaksi perusteesiä. Yhtäältä Sider korostaa evankelikaalisen heräämisen läpikäyneiden erityistä, jopa yksinoikeudellista vastuuta Jumalan eskatologisina "työtovereina" (s. 62), joiden on vähittäin saatettava Jumalan valtakunta maan päälle. Muilla kuin evankelikaalisilla kristityillä voi hänen mukaansa olla vain vähäinen rooli tässä työssä, sillä he eivät täytä kaikkia evankelikaalisesti ymmärretyn *imago Dei* -tulkinnan asettamia vaatimuksia.

Toiseksi Sider pyrkii irti varsinkin Yhdysvaltain kristillistä oikeistoa jo parinkymmenen vuoden ajan määrittäneestä pietistis-individualistisesta keskittymisestä moraalityönsäädäntöön. Herätyskristittyjen tulisi hänen mukaansa lakkaamatta painostaa julkista valtaa poliittisiin ratkaisuihin, jotka tukevat ja mahdollistavat ennen kaikkea yhteisöllisyyden, ei pietistisen uskon, liisääntymistä. Myös perinteinen moraalilainsäädäntö on Siderista tärkeää, mutta hän haluaa etsiä ratkaisuja amerikkalaisen perheen,

avioliiton ja kaupunkien kriiseihin ennen muuta yhteiskunnalliskenteellisen reformin avulla. Keskitetty valtiovalta ei hänestä kuitenkaan ole sopivin rakenteellisen reformin toteuttaja vaan hän etsii uudenlaista julkisen vallan ja kansalaisyhteiskunnan yhteistyötä, joka ensisijaistaisi jälkimmäistä ja lisäksi yhteisöllisyyttä.

Teoreettisen viitekehityksensä lisäksi Siderin teos pyrkii esittämään alustavia yleisiä suosituksia siitä, miten hänen hahmottelemaansa uutta evankelikaalista yhteiskuntateoriaa tulisi soveltaa nyky-yhteiskunnan spesifeihin haasteisiin. Näitä haasteita käsittelevä osuus hänen kirjastaan on jaettu yhdeksään kappaleeseen, joista kukin tarttuu yhteen suureen kiistakysymykseen.

Erityisen ansiokkaita ovat Siderin pohdinnat luomakunnan hoiivasta ja valtiokeskeisen hyvinvointimallin haastavasta uskontopohjaisesta sosiaalihuollosta. Myös Siderin kärkevä tuomio presidentti George W. Bushin aikana harjoitetulle ulkopoliittiselle unilateralisimmille kumpuaa hänen yhteisöllisyyden vaatimuksestaan, samoin hänen vaatimuksensa perinteisen perhemallin priorisoimisesta ja tukemisesta. Näitä ja muita käytännön politiikanteon suosituksia on mahdotonta asettaa perinteiselle oikeisto/vasemmisto-akselille, sillä Sider pohjaa kunkin tarkkaan argumentoituun raamatulliseen perustaan, mikä ohjaa häntä maansa puoluepoliittisten jakolinjojen ja niille tyypillisten tehtävänasetteluiden ohi ja yläpuolelle.

Siderin teos on välttämätöntä luettavaa kaikille, joita kiinnostaa yhdysvaltalaisen evankelikaalisen teologian ja yhteiskuntateorian nykytila ja kehityssuunta. Miltei puoli vuosisataa Sider on kirjoittanut viimeisimmän kirjansa tematiikasta, ja vuonna 1973 perustetun Evangelicals for Social Action -järjestönsä kautta hän on myös lakkaamatta pyrkinyt todentamaan omaa versiotaan poliittisesti osaa ottavasta evankelikalismista. Vasta tässä kirjassa pitkään jatkunut työ saa an-

saitsemansa vakuuttavan, kokonaisvaltaisen teoreettisen viitekehityksen.

MARKKU RUOTSILA
DOS., HELSINKI

ANDERS JARLERT (TOIM.)
"Bäste biskop!"
Korrespondensen mellan
drottning Victoria och
biskop Gottfried Billing
1900–1924. Meddelanden
från kyrkohistoriska ar-
kivet i Lund. Ny föld
10. Lunds Universitets
Kyrkohistoriska Arkiv.
Malmö 2010. 88 s.

Historiassa on aina kyse nykypäivästä. Kirjoittaessaan menneisyydestä historioitsija kirjoittaa myös nykyisyydestä. Tästä historian tutkimukselle nykyään jo lähes latteasta truisimista voi vakuuttua selaillessaan Lundin yliopiston kirkkohistorian professorin, Suomessakin eri aiheitaan tunnetun Anders Jarlertin uunituoretta kirjasta kuningatar Victorian ja hänen rippi-isänsä, piispa Gottfried Billingin välisestä kirjeenvaihdosta viime vuosisadan alussa. Vaikka Lundin kirkkohistoriallisilla lähdejulkaisuilla on toki pitkät ja kunniakkaat perinteet aina Hilding Pleijelin päiviin asti 1930-luvulle, tämän kirjan ajankohtaisuus on tiukasti sidoksissa laajat kansanjoukot kesäkuussa 2010 Ruotsissa hurmanneisiin kuninkaallisiin häihin. Päähenkilön etunimen identtisyys kruununprinsessa Victorian kanssa on tietysti sattumaa, mutta sellaisenaan tämäkin pieni yksityiskohta alleviivaa tämän kirjan ehkä jo hieman hii-pumassa olevaa ajankohtaisuutta. Edellä sanottu ei luonnollisestikaan sano mitään arvioitavan teoksen laadusta, eikä sulje pois Jarlertin vakavaa tieteellistä pyrkimystä työstää tämän materiaalin pohjalta tutkimus kuningatar Victorian uskonnollisuudesta ja sisäisestä elämästä.